

Text 1: Jak lidé vysvětlovali epidemie cholery v Anglii v 19. století?

Otázky a úkoly k textu:

1. Které z následujících rozdílných vysvětlení situace v Londýně na vás působí nejdůvěryhodněji?
2. Jaké viníky jednotlivé úryvky identifikují?
3. Existují zde podobné rysy mezi úryvky, které jste označili za nedůvěryhodné?

1. Usnesení z veřejného zasedání obchodníků a vlastníků k otázce smrtící epidemie v roce (Sunderland Herald, 12. listopadu 1831)

„Toto jest usnesení a nekvalifikovaný názor tohoto zasedání čerpajícího ze zpráv gentlemanů zvolených jejich farnostmi, aby navštívili jednotlivé domácnosti. Město je nyní v mnohem zdravějším stavu než obvyklé bývá v tuto roční dobu; a že na základě našich nejdůkladnějších šetření v každé čtvrti ohledně nemoci, která vyvolala zbytečně velkou paniku mezi veřejností napříč královstvím, konstatujeme, že není totožná s indickou cholerou, ani není cizího původu, ale že několik málo případů nemoci a úmrtí, které se odehrály ve městě v posledních 6 týdnech, je ve skutečnosti pod průměrem a skutečným původcem je porucha známá jako „běžné střevní potíže“ (common Bowel complaints), která navštěvuje všechna města v království každý podzim, umocněna nedostatkem a nečistotou.“

2. Ruth Richardson: „Death, Dissection and the Destitute“

„Na jaře a v létě roku 1832 v mnoha městech vypukly nepokoje a vzpoury asociované s cholerou. Během těchto raných nepokojů chudí lidé pochybovali o tom, že nemoc vůbec existuje a považovali ji za výplod představ státních úředníků. Cílem bylo donutit chudé lidi navštívit nemocnice, kde měli být experimentálně usmrceni a pitvání nebo snížit celkovou populaci.“

3. Vyjádření Oxfordského zdravotního výboru k epidemii cholery

„Všem opilcům, buřičům a bezohledným a nerozvázným obou pohlaví. Nyní je vám již potřetí řečeno, že Smrt a Opilost jdou ruku v ruce. Smrt bije svými jistotami a nejrychlejšími šípy prostopášné a nestřídme.“

4. Článek: Nezničitelná města (<https://www.respekt.cz/tydenik/2020/43/neznicitelna-mesta?fid=g58p>)

„A co tedy cholera způsobilo? Všechna ta špinavá voda. Chadwick navrhl, aby vláda vylepšila kanalizační systém a vytvořila místní orgány, jejichž povinností by bylo vyčistit domy a ulice od odpadků a „nepřístojností“, čímž se myslely lidské a zvířecí výkaly. Šetření vedlo v roce 1848 ke schválení dvou významných zákonů: zákona o veřejné hygieně a zákona o odstranění nepřístojností a prevenci chorob. Nová národní Rada pro zdraví potom vyvíjela tlak na místní samosprávy. Plody stavebního inženýrství (dlážděné ulice, čistá voda, stáčení odpadů) a vědy (lepší porozumění příčinám chorob) vedly ke kvalitnějšímu a delšímu životu. Průměrná délka očekávaného dožití dosáhla v Anglii a Walesu v roce 1880 40 let a v roce 1940 více než 60 let.“

Text 2: Quassim Cassam: Konspirační teorie

Otázky k textu:

1. Přečtěte si následující text. Dokážete identifikovat tato zkrslení také v některých textech k epidemii cholery?
2. Zkuste si vzpomenout na jiné obdobné situace z minulosti či současnosti, kdy se podobná vysvětlení vyskytovaly. Zkuste je dohledat a prodiskutovat.
3. Jste si vědomi těchto zkrslení ve svém vlastním uvažování?

„Když psychologové mluví o „vrtoších našeho mozku“, mají obvykle na mysli takzvaná kognitivní zkrslení. Na tomto místě zmíním tři z nich:

- *Zkrslení intencionalitou (intentionality bias) – tendence předpokládat, že se věci nedějí náhodou, ale proto, že je někdo zamýšlel.*
- *Konfirmační zkrslení (confirmation bias) – tendence vidět jen ty důkazy, jež podporují naše existující přesvědčení, kdežto ty protichůdné ignorovat.*
- *Proporční zkrslení (proportionality bias) – tendence přisuzovat událostem příčinu, jež odpovídá jejich významu a rozsahu.*

Některé věci se samozřejmě mohou stát proto, že je to někdo zamýšlel, a velké následky někdy mívají velkou příčinu. Předpokládat, že je tomu tak vždycky, však může člověka přivést na špatnou stopu.

Roli zkrslení intencionalitou a proporčního zkrslení při vzniku nových konspiračních teorií si představíme snadno. Konfirmační zkrslení zase udržuje při životě již existující teorie. Jako příklad může sloužit zmizení letu MH370. Když let Malaysia Airlines 370 v březnu 2014 beze stopy zmizel, objevila se řada možných vysvětlení. Byla to nehoda? Nejspíš ano, ale konspirační teoretici byli jiného názoru. Pilot a kopilot s letadlem záměrně narazili, bylo sestřeleno, uneseno nebo se stalo obětí kybernetického útoku – vyberte si. Všechny tyto hypotézy však spojuje jedna myšlenka. Letadlo zmizelo, protože to někdo zamýšlel. Tak vypadá zkrslení intencionalitou v akci.“ (str. 49–50)